

**ЗАВРШНА РЕЧ БРАНИОЦА ОПТУЖЕНОГ
ЂУРЕ ВИЛОВИЋА,
АДВОКАТА др. ОМЧИКУС МИЛАНА**

После одмора наставак рада у 9,45 сати

Претседник: Наставља се претрес. Наредите да се уведу оптужени. (Уведени су сви оптужени). Има реч бранилац оптуженог Ђуре Виловића адвокат др. Омчикус Милан.

Бранилац др. Милан Омчикус: *Господо судије, преузимајући одбрану оптуженог Ђуре Виловића прегледао сам оптужницу, простудирао сав доказни материјал који предложи, да се утврди субјективна кривица, да се утврди објективни учинак кривње и степен одговорности оптуженог Ђуре Виловића и морам да кажем, да нисам нашао много момената, који би и изблиза потврдили кривњу Ђуре Виловића у ономе смислу како јавна оптужница приказује. Из тога разлога. Ја нисам писао одбрану, говорићу по белешкама које сам учинио приликом проучавања аката и приликом овога претреса и држим да ћу бити кратак следећи у томе јавног тужиоца, који је у своме коначном Говору у неколико наврата и само са неколико редака додирнуо мога брањеника и сасвим лојално, одмах на почетку свога Говора и апострофирања оптуженог Ђуре Виловића нагласио, да се уверио, да један део кривице мога брањеника која се састоји у учешћу Виловића на конференцији у срезу Азбуковачком у селу Ораовици, отпада, јер за то нема других доказа осим информације оптуженог Михаиловића и Мољевића, и да заиста на томе састанку није присуствовао Виловић. Даље каже јавни тужилац да је Виловићева кривица прилично јасна, јер да је он признао све ставке оптужнице. Увек ми је био задатак као браниоца да лојално са Судом и оптужбом сарађујем на истраживању материјалне истине, па и ово што хоћу да изнесем износим само у циљу проналажења материјалне истине, јер не бих хтео да браним кривицу мога брањеника нити да се с њим солидарисем у делу, које му се инкриминише, већ само да по дужности, као бранилац, расветлим све што се њему у кривицу приписује.*

Каже се у оптужници да је оптужени Ђура Виловић у јесен 1942 године ступио у четничку организацију у Сплиту, мада је знао да та организација већ онда сарађује са окупатором, са Италијанима. У Сплиту су били углавном Италијани и човек заиста под утицајем читања оптужнице могао би доћи на мишљење да је Ђура Виловић имао неку интенцију, да је пошао онамо из идеолошких

разлога, да је и он био можда неки фашистички сарадник окупатора по својим тежњама и идејама. Међутим, кад се уђе у сучтину његовог одласка у Равну Гору, онда се мора доћи до другог убеђења. Укратко ћу рећи да је Виловић приликом слома Југославије и оснивања злосретне НДХ нашао се био у своме селу Брељима. Он је био човек Југословен.

УкраШко ћу рећи да је Виловић нашао се приликом слома Југославије у овоме селу у Далмацији. Он је био уредник „Народног листа“, пре рата, који је писао чланке против хитлеровске политике вођене у старој Југославији. Он се бунио против става који је заузимала тадашња врховна управа Југославије и онда је разумљиво да је запао у несигурност кад се нашао у тој несрећној НДХ. У последњем моменту он долази у Сплит и тражи заштиту. Код кога? Код оних који су могли да му је пруже. И он долази код проте Урукала, који га извесно време задржава код себе. Оптужени Виловић каже шта је радио за то време. Није радио ништа друго осим што је желео да се покаже захвалан онима који су му главу спасили. А ти његови спасиоци тражили су од њега да напише неколико чланака о четничкој акцији, да пише о идеологији четника и о томе шта они раде.

Оптужба каже да је Виловић у томе своме писању у „Крику из јаме“, у оном листу који је у Сплиту излазио, пише против ослободилачке борбе народа Југославије и да је писање таквих чланака било срачунао на распаљивање братоубилачке борбе. Ја много жалим што наша јавна тужба није поднела Суду ни један еГземплар тога „Крика из јаме“. Нема Га у актима. Ја верујем да је било таквих чланака, али тврдим да њихова садржина никако није распаљивала страсти на братоубилачку борбу. Братоубилачка борба значи да припадник једнога народа распаљује свој народ на поступке против другоГ братскоГ народа. Да ли је моГао Виловић у оној средини у којој се налазио да распаљује на братоубилачку борбу? Није моГао. Он је Хрват који је дошао у еминентно српску орГанизацију. Да ли он као Хрват и бивши свештеник долази у положај да пишући у листовима који су орГани једне српске акције распаљује ваљда Србе да убијају и чине она злодела у којима су били жртве поједини Хрвати и муслимани, а да не Говорим о оним масовним покољима у којима су стотине људи биле ликвидирани у том братоубилачком рату? Ја држим да је то против здраве памети. А да ли је Виловић као Хрват моГао у тој српској орГанизацији иГрати такву улогу да распаљује Србе на убијање и уништавање Хрвата? Читани су наслови појединих чланака које је сам Виловић дао. Било је свеГа пет таквих чланака. Оптужба располаже свеГа једним јединим његовим чланком који је писан у „Уједињеном српству“ 20 маја 1944 Године. ДруГ претседник је прочитао тај чланак овде и види смо и из наслова и из текста чланка да се ту Говори о траГичној судбини Срба ускока у оним крајевима. Ту се каже да ускоци знају о Србији више неГо сама Србија о себи. Сврха тога ње-

Говог чланка и његов емисао и циљ произилазе из самог текста. Он каже да је Србија до тада исувише мало поклањала пажње оним Србима који су као један од вредних оГранака српскоГ народа морали у средњем веку да беже из своје старе постојбине и населили се у Далмацији. И онда су њих покатоличавали. Виловић је доказао, као бивши католички свештеник и секретар Крета у Бечу, изводима из бечких архива, да су фрањевци и исусовци извештавали Рим о томе како покрштавају и преводе на католичку веру и денационализирају ове Србе ускоке у Далмацији. Виловић, који је Хрват, он као познати Југословен и исправан човек, човек који зна шта значи Губити народност, и у својим чланцима он не распирује братоубилачку борбу и не позива ни једном речју Хрвате против Срба или Србе против Хрвата, него вапије да Србија једанпут окрене Главу на те несрећне ускоке који ће биолошки бити истребљени.

Истина у чланку објављени у „Уједињеном српству" имају два става који се инкриминишу и које он признаје и зато се каје. Написао је оне речи о партизанском покрету као наставку усташког покрета. Он за то нема само исприку неГо и образложење. Он каже да се састао са избеГлицима Србима из БосанскоГ Грахова и осталих места, који су кукали и бежали. Може бити је информација ових избеГлица била лажна и тенденциозна, али је она заиста саопштена оптуженом Виловићу. Ти људи му кажу и Говоре: Ми бежимо испред усташа и партизана. Под утиском тих информација, информација тих Срба беГунаца, који заисШ.а у свом. тешком стању нису имали никакву тенденцију да лажно информишу, Виловић пише тај чланак. Можда се њему може уписати у Грех што казивање тих избеГлица није проверио. Међутим, ванредно је лепо колеГа Радовановић осветлио и такав момент који утиче на човека у моменту делања. Да ли је Виловић моГао да то све има у виду када је видео само крв, убијање, пљачку и паљење? Те његове речи су једине које је пред Судом признао и за које се каје. Цео његов живот и рад у прошлости до тоГ момента не може да се доведе у склад с тиме да би он у моменту писања тоГ чланка. имао тенденцију да распирује мржњу између Срба и Хрвата и да се обара на народноослободилачку борбу.

Ја сам већ споменуо његов живот. Ја сам поднео и један документ, који нажалост није уважен. За мене као браниоца тај документ је важан зато што су хрватски књижевници, укључени у Друштво хрватских књижевника у ЗаГребу, и поједини чланови Хрватске матице, садашњи њени чланови, нашли се побуђени да у томе документу а за. овај Врховни суд даду своје мишљење и карактеристику о томе човеку. Виловић је човек лепих књижевних квалитета, он је Југословен, он је антиклерикалац, антифашиста, написао је низ дела и по ставу у њима обрађује оно социолошко уређење наше државе које и данашњи, наш постојећи друштвени поредак жели. Чеси који сами располажу одличном и

лепом литературом, ипак су се нашли побуђени да то Виловићево дело преведу на чешки. Ово је само један детаљ о моме брањенику, али ако се тај детаљ уважи може ли се онда узети да је тај човек писањем овога чланка ишао на то да распирује братоубилачку борбу.

Бранилац др. Омчикус Милан: *Ја држим да не може и не сме јер би се тиме чинила највећа неправда човеку који није мислио и није писао. Оно што му оптужница ставља на терет на основу погрешних информација. За то да поднесе кривичну одговорност, али ни изблиза онако како је тужилац формулисао. Зато је на почетку претреса кад Га је председник питао да ли се сматра кривим казао да сматра донекле, али не онако како оптужница наводи. Ја верујем да ће наш Врховни суд одлучити о свима моментима и неће га чинити одговорним за оне инкриминације у томе чланку које му оптужница ставља на терет.*

Има још тих чланака, има у „Равној гори“ написан чланак „Срби су криви док су живи“. У томе чланку Виловић пише о трагичној судбини Срба у свима временима најтежих крвавих дана и плачке над Србима у Далмацији и Босни, али ту нема ниједне речи о позивању на братоубилачку борбу, или да се хвали или пропагира четничка акција. Затим овај други чланак „Крик из јаме“ да разјасним. То је одговор бискупу Бонифачићу на његово пастирско писмо којим глорификује НДХ и помиње Србе који су давали добровољне жртве. Написао је тако да је погодио суштину ствари, а да се не определи ни на једну ни на другу страну. Не само што је књижевник, он је и новинар, и био је принуђен из материјалних разлога да сарађује у многим листовима. Он је давао што Год му је тражено, али се није са својим чланцима идентификовао да би били против његових осећања. Он није апсолутно налазио неку нелагодност или мржњу против народноослободилачког покрета па да пише против њега. Није осећао потребу да распирује братоубилачку борбу него напротив да учини нешто за оне људе који су Га спасили. И у том спасавању бискуп Бонифачић тражи од усташа да Га преузму. Он одлази даље и долази на Равну Гору. На Равној Гори његова функција је била минимална. Ми смо се једног момента насмејали кад је на питање шта је радио на Равној Гори јавни тужилац рекао да скупља анегдоте. Па има разлога за то. Он није политичар да би могао давати неке политичке концепције, нити је војник да би могао да сарађује на ратним операцијама, његово звање је било књижевник. Има потврде за то. Један сведок који је саслушан у истрази, то је Мустафа Мулалић, чији је исказ прочитан, он је на саслушању у Казненом заводу у Сремској Митровици рекао: „У штабу код Драже Михаиловића присуствовао је седницама и Виловић, али више као књижевник и скупљач грађе за покрет Драже Михаиловића.“ И ништа друго. Ја мислим да му је то добра страна што је исправно изјавио о Виловићу што је знао, јер није имао интереса пошто му Виловић није био конкурент на Равној Гори.

И ја бих био много благодаран јавном тужиоцу да исто онако као што је повукао поставку да је Виловић учествовао на састанку у Ораовици, повуче и ту тешку инкриминацију да је Виловић писао чланке којима је било циљ распиривање братоубилачке борбе и мржње. *МаШеријална исШина Шо изискује. Ја не желим да Виловић подноси одговорност за неиШо иШо није урадио. ЗаШо сам уверен да овај суд неће судиШи човека за неиШо што није радио. Има тврдње у оптужници али доказа нема. И у нашем судовању и поступку судском, који је утврђен свуда у свету од како постоје људи и људска правда, има један принцип: ш СИЉ'10 рго ге - кад се сумња у човека треба да преовлада моменат код судија да оно што није доказано отпадне па да се оптуженом не учини кривња. Боље је и сто криваца отпустити неГо да један човек који није крив осети на својој души и на своме телу. Уверен сам да ће овај Врховни суд уважити тај моменат и да ће уважити одбацивање инкриминације које се Виловићу уписују у Грех. Каже се да је Виловић био члан ЦентралноГ националног комитета и да је руководио четничком пропаГандом дајући директиве. Ја држим да поред ДраГише Васића, не зато што Га нема неГо ни онако ни изблиза ниједан човек, који није политичар а још при том који је Хрват није могло давати политичке директиве у чисто српској орГанизацији. Ја знам да и човек тих квалитета, као што је Мољевић није моГао изићи на крај са Васићем, а откуда је онда Виловић могло давати директиве кад се зна како је Васић руководио стварима. Даље, уписује се моме браћенику да је он изабран за претседника пропаГандноГ одбора и да је као такав утицао на писање четничке штампе, чинио зла, распиривао братоубилачку борбу, позивао људе на приступ у четничке орГанизације, али Господо судије, за то нема траГа доказа нити у актима нити у иследном материјалу нити у исказима сведока. Ја мислим да је то дошло само на основу информација, које нису доказане и зато држим да Виловић неће моћи и за то да одГовара. Ако би се и узело да је и било нешто са националним комитетом, има једна ствар која искључује ту поставку. Зашто? Јер је утврђено на претресу и по исказу Михаиловића и Мољевића да се тај одбор ЦентралноГ националноГ комитета никад није састао и да Виловић није моГао доћи у положај да врши функције које су њему биле намењене да ради.*

Ја молим Суд да при оцени кривичноГ дела, које се ставља на терет Виловића, уважи ту чињеницу и онда ће се видети да се то неће моћи уписивати у кривицу Виловићу.

О самом комитету нећу да говорим јер је то већ расправљано. Не може Виловић по осећају људском, по срцу и савести да носи одГоворност за оно што није радио тим пре што је целоГ његовоГ дотадашњеГ живота био противан ономе што се њему овде инпутира да је радио.

Има даље инкриминација да је оптужени Виловић учествовао на конгресу штампе четника у септембру 1943 у Жељевици. Јесте, он

је тамо учествовао. Био је изабран за претседника. Док су други давали реферате и евентуално расправљали он је вршио улогу претседника те конференције. Нећу да кажем да је он свети Јосиф, али једно стоји да се њему не може уписати нити један момент субјективне кривице за оно што је евентуално у Јежевици проистекло, јер он ничим, нити једном речју није допринео да се што закључи.

Затим се каже да је Виловић радио, писао, распаљивао братоубиљачки рат. И зато нема доказа, апсолутно никаквих. Мене само једно чуди, а то морам да кажем овде, да је оптужница на овом, е процесу тако колосално поткрепила се стотинама, Готово хиљадама докумената поједине кривње а да није била у могућности да донесе осим оног једног јединог чланка ишта што би утврђивало кривњу оптуженог Виловића. Ево имам овде списак ових оригиналних докумената који су требали да се прочитају овде на овом јавном претресу и од 12 докумената, словима 12 докумената који Говоре према наслову о кривњи Мољевића, Младена Жујовића, Топаловића и Виловића. Међутим, он долази као апендикс, долази као што рече један, као присутан Грађанин. Молим вас, код свих 12 докумената само је један његов онај у „Уједињеном српству“, а спомиње се и у исказу др. Мољевића који каже да је Виловић дошао у Сплит да се спасе, да је дао Виловићевој жени новаца и да је он, оптужени Виловић изгубио свог јединца сина. То је једино што се писмено има о Виловићу. И онда имамо и тај исказ, односно саслушање Мустафе Мулалића где се говори о томе да је функција Виловића била функција књижевника или сакупљача анегдота.

Из овога свега кад се повуче коначна црта испод свих тих негативних ставки које оптужница уписује оптуженом Виловићу, и хоће да направи биланс, долази да се на терет и кривњу оптуженог Виловића једино може приписати чланак у „Уједињеном српству“. Суд ће оценити све то а ја сматрам да се не могу употребити санкције из члана 3 тач. 4 и 6 које се инкриминишу Виловићу. Ја држим да се у овом моменту не може да говори о саучесништву и о одговорности за све оно што се инкриминише оптуженом Виловићу и зато ја држим, па сам све у кратким цртама изложио да је на овај процес дошао Ђура Виловић заиста на један необјашњив начин по делима која му се инкриминишу, јер поред дела која се приписују Дражи Михаиловићу и осталим, његова дела ни близу не би могла да се подвуку под санкцију. Нећу да цитирам ставке закона, али ипак хоћу да нагласим да се ниједном делу које се инкриминира оптуженом Виловићу не може да, припише да је он ступио у политичку сарадњу са било киме јер нити је имао службу нити сарадњу која би дошла под тач. 6 члана 3 закона о кривичним делима против народа и државе. Ја молим да се уваже сви ови моменти и кад се буде претресало оно што једино остаје и за шта треба Виловић да одговара, то јест за чланке, да се уважи у степену његове кривичне одговорности

свакако то да он није отишао из идеолошких разлога у четнички покрет, да се сво деловање његово своди на то да је учинио до-некле из захвалности према онима који су му спасили главу, да нису чланци произвели, ако ћемо право, ништа народноослободилачкој борби нити су последице биле фаталне за наше народе. Ако узмемо „Крик из јаме“, лист који је излазио у неколико десе-Шина и био је читан толико да му нема данас трага иако се ува-жи да је „Равна Гора“ објавила његове чланке „СавесШ нације“ и „Уједињено српство“ а ови апсолутно нису били читани на те-риторији Србије Где су у оно време читали их искључиво четни-ци, онда последице за народноослободилачки покрет, за народе ЈуГославије нису биле такве да би се оптуженом судило по зако-ну о заштити народа и државе.

Молим Суд да уважи све то и да Виловића, ја могу Готово казати с обзиром на принципе који су се спроводили у Совјетској Русији у процесу против КулицкоГ, Где није била употребљена најтежа казна јер речено да треба дати свима могућност колико могу за дело обнове, да у изрицању казне, а држим да не би требао да бу-де кажњен, а уколико буде кажњен да буде што блажи, јер се у писму што сам Га донео од Друштва хрватских књижевника ка-же да је Виловић један таленат који треба да се уздржи за нашу књижевност да настави позитивним радом којим је радио до 1941 Године.

По сведочанствима књижевника он може много да користи на-шој друштвеној заједници. Ја држим да ниједан добронамерни чо-век неће бити наодмет у делу обнове наше земље. Наше врховно руководство повело се тим правом и знало је да помаже у мо-менту превирања. Врховно руководство донело је закон о амне-стији и казало је да они који нису окрвавили руке, а враћају се из шуме, иако су били учесници у борби неће бити повучени на одГо-ворност. То је било 1944 и 1945 Године.

Држим да моменат увиђавности према оптуженом, који је дошао у сукоб са гхозитивним законима, да тај моменат треба да се ува-жи и даље и да се у изрицању казне према мом браћенику да тај човек може и хоће, и по стручној спреми и прошлости, да много учини и допринесе на обнови наше земље и на сређивању прили-ка. Ја сам завршио.